

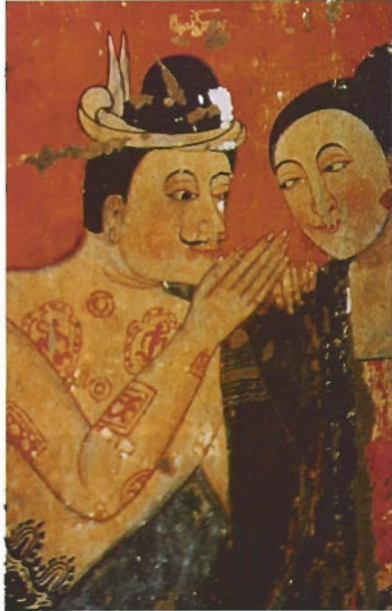
ภูมิปัญญาพื้นบ้าน

ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ

karn_chatchawan@hotmail.com

“หนุ่มแก้วสาว” ในภาพจิตรกรรมฝาผนังพิพิธภัณฑ์วัดร่องเมิง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

หนุ่มกระซิบกระซาบบอกความนัยแก่สาว
ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน

หนุ่มแก้วสาวโดยมีบุตรเป็นสื่อ ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน

ความรักหนุ่มสาว

“ไอ ๆ ไอ ไอ ๆ ไอ” เสียงเพี้ยนขับพ้ายดังในยามค่ำคืน สาวแรกรุ่งกำลังนั่ง
ปั่นพ้ายอยู่บนเรือนบ้าน มือหนึ่งจับบุยพ้าย ขยับปลายนิ้วค่อย ๆ สาวดังออกทีละน้อย
ขณะอีกมือหนึ่งหมุนเพี้ยนท่ามกลางแสงตะเกียงลาดส่องแวบ ๆ วับ ๆ

เสียงหนุ่มตีตี่ซิ่ง สีสะล้อ ขับจ้อยแว่วมาแต่ไกล “ตัวพี่ทุกข์ กำกืดก็เกี่ยวอยู่คนเดียว บ่มีคูเฝ้า...”
ตัดพ้อถึงตัวเองว่า ตัวพี่นี้มันจน ความคิดปัญญาภิเษลา อยู่คนเดียวยังไม่หมีคู สาวขยับตัวนั่ง
ปั่นฝ้ายอย่างใจจดใจจ่อ เสียงเพี้ยนปั่นฝ้ายที่กำลังหมุนสะท้อนเสียงจากหัวใจ “บ่ แว้ดนี้ จะ
แว้ดไหน บ่ แว้ดนี้ จะแว้ดไหน” แว้วออกมาเป็นเสียง ไม่แวะที่นี้ จะแวะที่ไหนอ้ายเอ๊ย

สังคมในหมู่บ้านล้าหนา เมื่อลูกสาวเริ่มมีอายุ 15 ปี พ่อแม่ก็อนุญาตให้ ‘อยู่นอก’ กิน
ข้าวกินปลาเสร็จแล้ว เองานเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น บั่นฝ้าย เย็บปักถักร้อย ฝ่าหมากจิบพลู มา
ทำอยู่นอกชาน บอกให้รู้ว่าตอนนี้เป็นสาวแล้ว หนุ่ม ๆ คนไหนจะมาแ่วก็เชิญเจ้า พ่อแม่อาจ
จะนั่งทำงานคุดเป็นเพื่อนลูกสาว พอมีหนุ่ม ๆ มาแ่วหาลูกสาว จะขอปลีกตัวไปนอนในห้อง ยัง
ไม่หลับหรือคอยเงี่ยหูฟังหนุ่ม ๆ คุดกับลูกสาว คอยกระแอมกระไอออกมาพอให้หนุ่มเกรงใจ

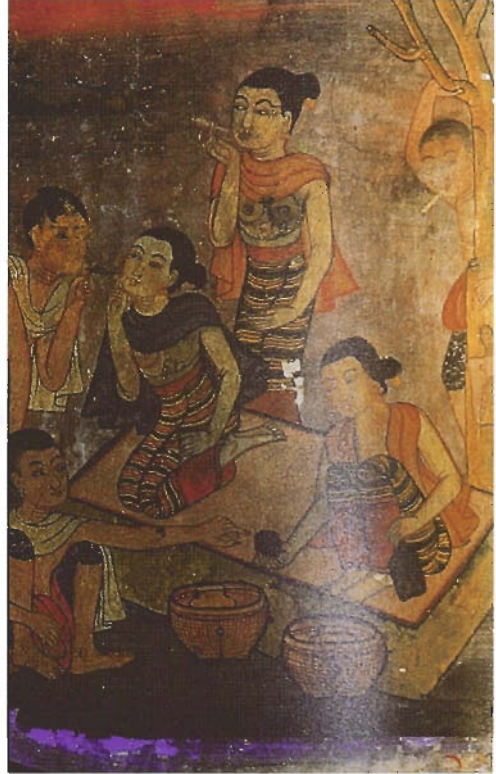
ธรรมเนียมนั้นโดยทั่วไปแล้ว พ่อแม่จะไม่บังคับเลือก คู่ครองให้ลูกตั้งคำบ่าเก่าที่เล่าสืบต่อกันมาว่า “ของกินหมักกับข้างขี้จ้ำ ของกินปล้ำกับข้างกำป้อน” ของกินที่เขาไม่ชอบไม่รู้จักจะให้เขากินได้อย่างไร ของกินไม่อร่อยไม่รู้จะป้อนให้เขากินได้อย่างไร นับเป็นการเปิดโอกาสให้ ลูกสาวลูกบ่าวเป็นผู้เลือกคู่ครองของตนเอง พอกินข้าวเย็น เรียบร้อย บรรดาหนุ่มน้อยก็หยิบชิง สละล้อคู่ใจ ตีตชิง สีสละล้อขี้จ้อยเดินไปตามทางสู่บ้านสาวที่ตนหมายปอง

เมื่อไปถึงบ้านสาว สาวได้ยินก็จะเอื้อนเอ่ย “มัน เป็นเสียงไผ่ จามจาม ไอไอ อยู่ทางลุ่มหั้น” นั่นเสียงใคร มาจามมาไออยู่ข้างลำนั่น ส่วนหนุ่มก็จะตอบกลับไป “อีนายนานู๋นอ อ้ายมาแแล้วหา จักเด็กโผจั้นไปนั่งอู้...” นื่องคนงาม พี่มาหา จะไปขัดข้องใครหรือเปล่า ถ้าจะขึ้น ไปนั่งคุยด้วย... สาวก็จะตอบกลับมาอีกว่า “ขึ้นมาเพรีเดอะ บ่เด็กต่างไผ่ อยู่ตีนคันไต่ เด็กต่างหมาโง้ง...” ขึ้นมาที่นั่น เถอะไม่ขวางทางใคร อยู่ที่ตีนบันได ขวางทางเจ้าหมาต่าง มัน...

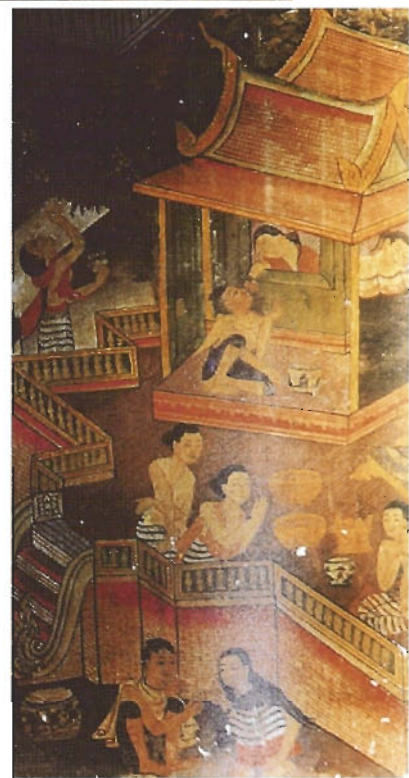
คำอุปมาสาวที่หนุ่มสาวพูดจาเกี้ยวพาราสี หยอกเย้ากัน โต้ตอบกัน เป็นคำที่ไพเราะมีสัมผัสคล้องจอง เรียกว่า ‘คำคั่วคำเครีอ’ ทั้งหนุ่มและสาวต้องมีการฝึกฝน จากพ่อแม่ จากรุ่นพี่ ๆ หรือคนในหมู่บ้านที่รู้จักคำคั่วคำเครีอ เก่ง ๆ

ตามประเพณีขณะที่หนุ่มหนึ่งอยู่กับสาวเวลาพอควร แล้ว หากมีหนุ่มอื่นจะขึ้นมาแล้ว หนุ่มคนแรกต้องขอปลีกลงจากเรือนไปแแล้วสาวบ้านอื่นก่อน หากยังพออกพอใจจะ คุยกันต่อ ก็ย้อนกลับมาอีกครั้ง เมื่อหนุ่มคุยกับสาวจน ดึกตื่นค่อนคืน ก็ขอตัวกลับ ตอนเดินทางกลับบ้านก็ ตีตชิง สีสละล้อ ขี้จ้อย ไปตลอดทาง “เด็กมามะม้อย น้าย้อยตีนกลอน เด็กมาออนซอน ดาวหมองหม่นฟ้า...” ดึกแล้ว น้ำค้างย้อยจากชายกลอนหลังคา ดึกมากแล้ว ดาวหมองหม่นด้วยเมฆมาบดบังแสง

สาวจะมีโอกาสเลือกหนุ่ม ๆ ที่แวะเวียนมาแแล้ว หากสาวแสดงความรักชอบพอหนุ่มคนไหน เจ้าหนุ่มนั้น จะแวะเวียนมาแแล้วสาวทุกคืน จนเป็นที่รับรู้กันทั่วว่าหนุ่ม สาวคู่นี้ชอบพอกัน หนุ่มรายอื่น ๆ จะเปิดทางไปแแล้วสาว บ้านอื่น ให้คู่รักได้พูดคุยกันเต็มที่ พ่อแม่ก็จะรับรู้เรื่องราว ของลูกสาวกับหนุ่มที่เป็นคู่รักของลูกสาวไปพร้อม ๆ กัน

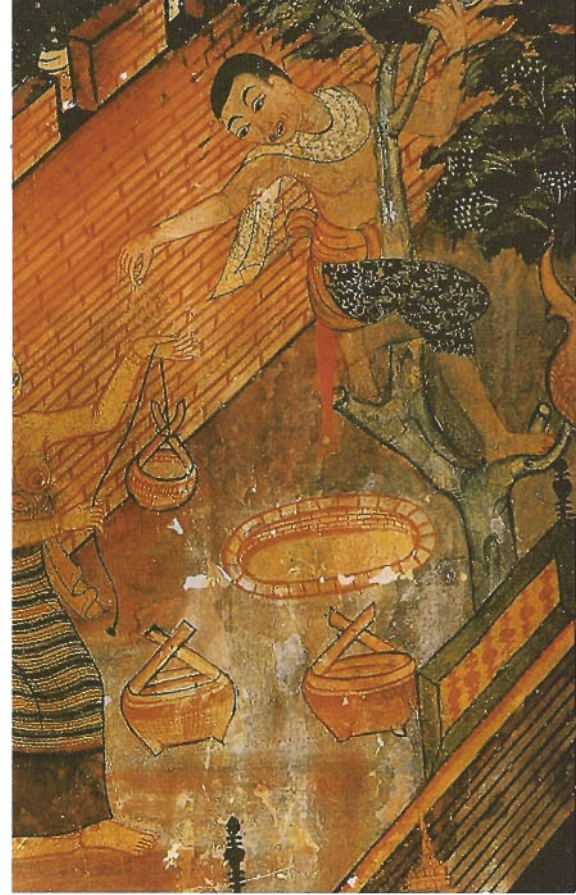

หนุ่มเกี้ยวสาว ภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่

หนุ่มไปอู่สาวถึงบ้าน อยู่ด้านบน ส่วนนอกกำแพง หนุ่มสาวอีกคู่ก็กำลังอู้กัน ภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่

นอกจากบ่าวอู่สาว สาวอู่บ่าวในยามคำคืนแล้ว หนุ่มสาวจะหาโอกาสพบปะดูใจกันในงานเทศกาลต่าง ๆ ของชุมชน งานบุญที่วัด งานประเพณีตามบ้าน การไป ช่วยดำนา เกี้ยวข้าว จนรู้นิสัยใจคอและการทำงานกัน และกันอยู่ตลอดเวลา จนตัดสินใจที่จะครองเรือนร่วมกัน ความรักความสัมพันธ์ของทั้งคู่อยู่ในสายตาของพ่อแม่

หนุ่มขึ้นเก็บดอกไม้ส่งให้สาวที่กำลังดักน้ำ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่

ญาติ และทุกคนในชุมชนตลอดเวลา

แต่ถึงแม้ว่าหนุ่มสาวจะมีเสรีภาพในการเลือกคู่ครอง แต่ก็มีการตีประเพณีที่เป็นทำให้ความสัมพันธ์ของหนุ่มสาวอยู่ในกรอบที่ไม่เกินเลย นั่นคือการนับถือ 'ผีปู่ย่า' ผีบรรพบุรุษของตระกูล เป็นศูนย์รวมทางความเชื่อของเครือญาติ ที่ต้องมีการทำพิธีเลี้ยงเซ่นไหว้ทุกปี บางตระกูลก็ปีละ 2 ครั้งในเดือนกุมภาพันธ์กับเดือนมิถุนายน บางตระกูลก็ครั้งเดียวคือในเดือนมิถุนายน

กฎของผีปู่ย่าเปรียบเสมือนกฎหมายคุ้มครองผู้หญิงในตระกูล มีข้อห้ามมิให้หนุ่มจับมือถือแขนหรือล่วงเกินหญิงสาว ห้ามล่วงล้ำรื้อประตูห้องนอนหญิงสาว หากหนุ่มกระทำล่วงเกินถือเป็นการ 'ผิดผี' ผีปู่ย่าจะโกรธ ต้องมีการจัดพิธีเลี้ยงขอขมาต่อผีปู่ย่า โดยผีบรรดาญาติพี่น้องที่อยู่ในเครือญาติมาร่วมและจะต้องมีการจัดการตามขั้นตอนกฎจารีตของท้องถิ่นต่อไป

ทุกวันนี้จะหาหนุ่มติดซิง สีสะล้อ ซับซอยไปแ้วสาวที่กำลังนั่งปั่นฝ้ายไม่มีให้เห็นแล้ว คงอยู่ในการแสดง หรือในละครขอเท่านั้น ส่วนการนับถือผีปู่ย่า ยังคงมีอยู่โดยทั่วไปแม้จะลดความเข้มข้นลงไปในสังคมปัจจุบัน ความรัก

ความสัมพันธ์ของหนุ่มสาวในยุคใหม่เปลี่ยนแปลงไปมาก กระแสจารีตฮึดฮอดใหม่ ๆ จากระบบการศึกษา สื่อมวลชนจากพระเอกนางเอกในหนัง ในละคร ที่นำเสนอวิถีชีวิตอันทันสมัยใหม่เสมอ ทำให้ความสัมพันธ์หนุ่มสาวมีอิสระเสรีภาพกว้างไกลเป็นเรื่องราวของพวกเขาเพียงสองคนเท่านั้น

การคิดการตัดสินใจในเรื่องยิ่งใหญ่ในชีวิตอยู่ใ ก้มือของคนวัยแรกรุ่นที่กำลังแสวงหา อยากลองไปทุกอย่าง ด้วยใจอันบริสุทธิ์ยิ่ง แต่หากน้อยไปด้วยประสบการณ์ชีวิต เกิดเรื่องเกิดราวมากมายกลายเป็นปัญหาทางด้านสังคม ตามมาทุกวี่ทุกวัน ทำเอาหัวอกพ่อแม่ทั้งหลายเป็นทุกข์ กังวลใจต่อลูกสาวลูกชายที่ห่างไกลสายตาด้วยความรัก และห่วงใย

โอกาสช่องทางที่ครอบครัว เครือญาติ สังคม ชุมชน จะเข้าไปช่วยดูแลความสัมพันธ์ของหนุ่มสาวก็น้อยลงตามลำดับ สาว ๆ หนุ่ม ๆ ไปเรียนในโรงเรียน ยิ่งเรียนสูงก็ยิ่งห่างไกลชุมชนไปทุกที มีเครื่องมือเครื่องติดต่อสื่อสารกัน อย่างง่ายดาย พร้อมมียานยนต์ที่จะนำพาไปได้ทุกที่

นี่ก็ใกล้วันวาเลนไทน์แล้ว เป็นวันแสดงความรักอันยิ่งใหญ่ของคนหนุ่มสาว มิใช่เรียกร้องให้หนุ่มไปแ้วสาวเหมือนในอดีต หรือให้หนุ่มสาวต้องยึดจารีตแบบเดิม แต่คุณค่าแห่งความรัก ความสัมพันธ์ของหนุ่มสาวที่มีเสรีภาพ ก็ยังควรอยู่ในขอบเขตอันเหมาะสมกับสังคมไทยเรา

ผมว่าจำเป็นนะที่ครอบครัว ญาติพี่น้อง ชุมชน และสังคมจะต้องเข้ามาช่วยกันดูแลเอาใจใส่หนุ่มสาวลูกหลานของเรา เขียวชนของชาติ ให้มีความรักอันงดงามเหมาะสมกับกาลเวลา มีการเรียนรู้หลักการเลือกคู่ครอง มีหลักในการดำเนินชีวิตที่ดีเพื่อจะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่จะร่วมสร้างสรรค์สังคมไทยเราในวันข้างหน้า

ร่วมสนับสนุนกิจกรรมกลุ่มเยาวชนสืบสานภูมิปัญญา ได้ที่ 'กองทุนสืบสานล้านนา' ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาซอยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แบบออมทรัพย์ เลขที่บัญชี 667-2-16339-5 หรือโฮงเขียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา 35 ถ.รัตนโกสินทร์ ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50000 โทร. 0-5324-4231, 0-5330-6612